Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

ISLOMIY MIKROMOLIYA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHDA AAOIFI STANDARTLARINING AHAMIYATI

Alixonov Ro‘zali Xasanboy o‘g‘li
Toshkent amaliy fanlar universiteti,

Bank va moliya kafedrasi o‘qituvchisi
E-mail: [alruz2023@gmail.com]

Annotatsiya: Mazkur maqolada Islom moliya institutlari uchun buxgalteriya hisobi va audit tashkiloti (AAOIFI)ning mohiyati, standartlari tizimi va ularning islomiy mikromoliya xizmatlarini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Ishda AAOIFI tashkilotining tuzilishi va maqsadlari keng yoritilib, uning shariat, buxgalteriya, audit, boshqaruv va axloq standartlarining mikromoliya sohasidagi o‘rni ko‘rsatiladi. Shuningdek, O‘zbekistonda AAOIFI standartlarini tatbiq etish jarayoni rasmiy manbalar asosida o‘rganiladi. Tadqiqot AAOIFI standartlari islomiy mikromoliyaning shariatga muvofiqligi, shaffofligi va ishonchliligini ta’minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: AAOIFI, islomiy mikromoliya, shariat standartlari, buxgalteriya hisobi, shariatga muvofiqlik, boshqaruv, shaffoflik, standartlashtirish, islomiy moliya.

Kirish

Islomiy moliya so‘nggi o‘n yilliklarda jahon miqyosida jadal rivojlanib bormoqda. Sohaning bunday tez o‘sishi, o‘z navbatida, yagona, ishonchli va xalqaro miqyosda tan olingan standartlarga bo‘lgan ehtiyojni keltirib chiqardi. An’anaviy moliyadan farqli o‘laroq, islomiy moliya institutlari o‘z faoliyatini shariat tamoyillariga muvofiq amalga oshirishi, foyda va zararni adolatli taqsimlashi hamda taqiqlangan (ribo, g‘arar, qimor) elementlardan xoli bo‘lishi shart. Aynan shu talablarni standartlashtirish va yagona metodologiyaga keltirish zarurati islomiy moliya uchun maxsus standart belgilovchi tashkilotlarning vujudga kelishiga olib keldi.

Bunday tashkilotlar orasida eng nufuzlisi – Islom moliya institutlari uchun buxgalteriya hisobi va audit tashkiloti (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, AAOIFI)dir. AAOIFI islomiy moliya sohasi uchun shariat, buxgalteriya, audit, boshqaruv va axloq standartlarini ishlab chiqib, butun dunyoda islomiy moliyani uyg‘unlashtirishga xizmat qilmoqda.[1] Mazkur standartlarning ahamiyati nafaqat yirik islomiy banklar, balki islomiy mikromoliya tashkilotlari uchun ham juda katta, chunki ularning faoliyati ham aynan shariatga muvofiqlik va ishonchga asoslanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi – AAOIFI tashkiloti va uning standartlari mohiyatini keng jamoatchilikka ochib berish hamda ushbu standartlarning islomiy mikromoliya xizmatlarini rivojlantirishdagi o‘rnini aniq ko‘rsatishdir. Tadqiqot, ayniqsa, O‘zbekiston uchun dolzarb, chunki mamlakatda islomiy mikromoliya endigina shakllanayotgan bo‘lib, uni xalqaro standartlarga muvofiq qurish sohaning kelajakdagi barqarorligi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Adabiyotlar sharhi

AAOIFI standartlari va ularning islomiy moliya institutlari faoliyatidagi o‘rni xorijiy ilmiy adabiyotda keng o‘rganilgan. Sarea va Hanefah (2013) islomiy moliya institutlari uchun maxsus buxgalteriya standartlariga bo‘lgan ehtiyojni asoslab, AAOIFI standartlari moliyaviy hisobotning

[1] AAOIFI official website. https://aaoifi.com/?lang=en

shariatga muvofiqligini ta’minlashda zarur ekanligini ko‘rsatgan.[2] Mohammed, Fahmi va Ahmad (2015) Malayziya misolida AAOIFI buxgalteriya standartlarining islomiy moliya institutlari hisobotiga ta’sirini tahlil qilib, garchi xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) keng qo‘llanilsa-da, islomiy ruhni saqlash uchun maxsus standartlar zarurligini ta’kidlagan.[3]

Sembiring va Muhajir (2024) AAOIFI standartlarining shariat moliyaviy hisobot standartlariga ta’sirini o‘rganib, AAOIFIning standart ishlab chiqishdagi hissasi katta bo‘lsa-da, ko‘plab mamlakatlar uchun ularni qisqa muddatda to‘liq qabul qilish oson emasligini ko‘rsatgan.[4] Mazkur tadqiqotlar AAOIFI standartlarining ahamiyatini tasdiqlash bilan birga, ularni amalda tatbiq etishdagi muammolarni ham ko‘rsatadi. Biroq adabiyotda AAOIFI standartlarining aynan islomiy mikromoliya sohasidagi o‘rni, ayniqsa O‘zbekiston sharoitida, yetarlicha o‘rganilmagan. Mazkur maqola ushbu bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot sifatli (kvalitativ) tahlilga asoslanadi. Ishda hujjatli tahlil (AAOIFI rasmiy hujjatlari va standartlari, O‘zbekiston me’yoriy hujjatlari), qiyosiy tahlil hamda ilmiy adabiyotlarni umumlashtirish usullaridan foydalanilgan. Ma’lumot manbalari sifatida AAOIFI rasmiy nashrlari, xalqaro ilmiy jurnallar, O‘zbekiston Markaziy banki va boshqa rasmiy manbalar olingan. Tahlil AAOIFIning mohiyatini ochib berish, uning standartlari tizimini tavsiflash va ularning islomiy mikromoliyadagi rolini aniqlash yo‘nalishlarida olib borildi.

AAOIFI tashkiloti: mohiyati, tarixi va tuzilmasi

AAOIFI – Islom moliya institutlari uchun buxgalteriya hisobi va audit tashkiloti bo‘lib, u islomiy moliya sohasi uchun standartlar ishlab chiquvchi yetakchi xalqaro nodavlat, notijorat tashkilotidir. Tashkilot 1991-yilda tashkil etilgan va uning bosh qarorgohi Bahrayn Qirolligida joylashgan.[5] AAOIFI shariat tamoyillariga muvofiq holda islomiy moliya institutlari faoliyati uchun buxgalteriya, audit, boshqaruv, axloq va shariat standartlarini ishlab chiqadi hamda joriy etadi.

Tashkilot dunyo bo‘ylab 45 dan ortiq mamlakatdan, jumladan markaziy banklar, tartibga soluvchi organlar, moliya institutlari, buxgalteriya va audit firmalari hamda yuridik firmalardan iborat qariyb 200 ta institutsional a’zoga ega.[6] AAOIFI bugungi kunga qadar shariat, buxgalteriya, audit, axloq va

[2]Sarea A.M., Hanefah M.M. The Need of Accounting Standards for Islamic Financial Institutions // International Management Review. – 2013.

[3]Mohammed N.F., Fahmi F.M., Ahmad A.E. The Influence of AAOIFI Accounting Standards in Reporting Islamic Financial Institutions in Malaysia // Procedia Economics and Finance. – 2015.

[4]Sembiring S., Muhajir A. The Role of AAOIFI in Sharia Statement of Financial Accounting Standards (PSAK) // International Journal of Humanities Education and Social Sciences (IJHESS). – 2024. – Vol. 3, No. 4. – P. 1857–1864.

[5]AAOIFI. About AAOIFI / History. https://aaoifi.com; Wikipedia: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions.

[6]LexisNexis Legal Glossary. AAOIFI. https://www.lexisnexis.co.uk/legal/glossary/accounting-auditing-organization-for-islamic-financial-institutions-aaoifi

boshqaruv sohalarida jami qariyb 100 ta standart e'lon qilgan bo'lib, bu standartlar jahon islomiy moliya amaliyotining bosqichma-bosqich uyg'unlashuviga xizmat qilmoqda.[7]

Tashkilotning boshqaruv tuzilmasi quyidagilardan iborat: Bosh assambleya, Vasiylar kengashi, buxgalteriya va audit standartlari kengashi, shariat kengashi, boshqaruv va axloq kengashi, ijroiya qo'mita hamda Bosh kotib boshchiligidagi kotibiyat. Standartlarni ishlab chiqish jarayoni mutaxassislar muhokamasi, jamoatchilik fikrini hisobga olish va shariat ekspertizasi orqali amalga oshiriladi, bu esa standartlarning yuqori sifati va keng e'tirofini ta'minlaydi.

AAOIFI faqat standart ishlab chiqish bilan cheklanmaydi, balki sohani malakali kadrlar bilan ta'minlashga ham xizmat qiladi. Tashkilot bir qator kasbiy sertifikatlashtirish dasturlarini taklif etadi: Islomiy moliya bo'yicha sertifikatlangan professional buxgalter (CIPA), sertifikatlangan shariat maslahatchisi va auditori (CSAA), shuningdek boshqa ixtisoslashtirilgan dasturlar.[8] Bu dasturlar islomiy moliya sohasi uchun yagona kasbiy bilim va malaka tizimini shakllantiradi.

Bu yerda muhim bir tafovutni aniqlashtirish lozim. Islomiy moliya sohasida ikki asosiy xalqaro standart belgilovchi tashkilot mavjud: AAOIFI va Islomiy moliyaviy xizmatlar kengashi (IFSB). AAOIFI asosan shariat, buxgalteriya, audit, axloq va boshqaruv standartlariga, ya'ni operatsiyalar va hisobotning shariatga muvofiqligiga e'tibor qaratadi. IFSB esa, 2002-yilda Kuala-Lumpurda tashkil etilgan bo'lib, ko'proq prudensial va nazorat standartlari (kapital yetarliligi, xavflarni boshqarish, nazorat)ga ixtisoslashgan.[9] Bu ikki tashkilot bir-birini to'ldiradi: AAOIFI "nima shariatga muvofiq" degan savolga, IFSB esa "qanday qilib xavfsiz va barqaror nazorat qilish" degan savolga javob beradi. Islomiy mikromoliyaning to'liq qiymati aynan ikkala standartlar tizimiga birgalikda tayanganda namoyon bo'ladi.

AAOIFI standartlari tizimi

AAOIFI standartlari besh asosiy yo'nalishni qamrab oladi. Birinchisi – shariat standartlari bo'lib, ular islomiy moliya operatsiyalari va shartnomalarining shariatga muvofiqligi talablarini belgilaydi. Ikkinchisi – buxgalteriya hisobi standartlari (Financial Accounting Standards, FAS), ular islomiy moliyaviy operatsiyalarni to'g'ri qayd etish va hisobotda aks ettirish tartibini belgilaydi. Uchinchisi – audit standartlari; to'rtinchisi – boshqaruv standartlari (shu jumladan shariat nazorat kengashi faoliyati); beshinchisi – axloq standartlari.

Shariat standartlari islomiy mikromoliya uchun ayniqsa muhim, chunki ular aynan mikromoliyada qo'llaniladigan asosiy instrumentlarni tartibga soladi. Jumladan, 8-shariat standarti murobahaga, 9-standart ijara va ijara muntahiya bittamlikka, 12-standart sherikchilik (musharaka)ga, 17-standart investitsiya sukuklariga bag'ishlangan.[10] Bu standartlar har bir instrumentning shariatga muvofiq tuzilishi, amal qilishi va hisobga olinishi bo'yicha aniq talablarni belgilaydi.

AAOIFI standartlarining muhim xususiyati shundaki, ular majburiy emas, balki tavsiyaviy xarakterga ega. Shunga qaramay, ularning nufuzi shu qadar yuqoriki, ko'plab mamlakatlar ularni to'liq

[7]Devex. Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI). https://www.devex.com/organizations/accounting-and-auditing-organization-for-islamic-financial-institutions-aaoifi-120803

[8]AAOIFI. Professional Qualifications: CIPA, CSAA. https://aaoifi.com/?lang=en

[9]IFSB official information; LexisNexis. Islamic finance standard setters (AAOIFI, IFSB).

[10]ShariaCheck. AAOIFI Shariah Standards (No. 8 Murabaha, No. 9 Ijarah, No. 12 Musharakah, No. 17 Investment Sukuk). https://www.shariacheck.com/learn/standards/aaoifi

qabul qilgan yoki o‘z milliy qoidalarini shular asosida ishlab chiqqan. Standartlar Bahrayn, Dubay xalqaro moliya markazi, Iordaniya, Livan, Qatar, Sudan va Suriyada to‘liq qo‘llaniladi; Indoneziya, Malayziya, Pokiston, Saudiya Arabistoni, Janubiy Afrika va Avstraliya esa shular asosida o‘z yo‘riqnomalarini ishlab chiqqan.[11]

AAOIFI standartlarining tartibga soluvchi kuchi 2008-yilda yaqqol namoyon bo‘ldi: o‘sha yili tashkilot chiqarilgan sukuklarning 80 foizdan ortig‘i shariat tamoyillariga to‘liq muvofiq emasligini e’lon qilib, sukuklar uchun standartlarni qat’iylashtirdi.[12] Bu voqea AAOIFIning islomiy moliya bozorini shariatga muvofiqlik nuqtai nazaridan tartibga solishdagi nufuzini ko‘rsatdi. 2021-yilda esa tashkilot yangilangan Axloq kodeksini qabul qildi.

AAOIFI buxgalteriya standartlari (FAS) an’anaviy xalqaro moliyaviy hisobot standartlaridan (IFRS) muhim jihati bilan farqlanadi: ular islomiy moliya operatsiyalarining iqtisodiy mazmunini shariat nuqtai nazaridan to‘g‘ri aks ettirishga qaratilgan. Masalan, murobaha bitimi an’anaviy kredit emas, balki savdo operatsiyasi sifatida; ijara esa lizing emas, balki shariatga muvofiq foydalanish huquqini berish sifatida hisobga olinadi. Bu farq islomiy mikromoliya tashkilotlari uchun ayniqsa muhim, chunki noto‘g‘ri hisobga olish mahsulotning shariatga muvofiqligiga shubha tug‘dirishi mumkin. Shu sababli ko‘plab mamlakatlar IFRS bilan bir qatorda AAOIFI standartlarini ham qo‘llaydi.

AAOIFI standartlarining islomiy mikromoliyadagi o‘rni

Islomiy mikromoliya – islomiy moliyaning kam ta’minlangan aholi va mikrotadbirkorlarga yo‘naltirilgan bo‘lagi bo‘lib, u ham aynan murobaha, ijara, mudoraba, musharaka, salam va qarzi hasan kabi shariatga muvofiq instrumentlarga asoslanadi. Aynan shu instrumentlar AAOIFI shariat standartlarida batafsil tartibga solinganligi sababli, AAOIFI standartlari islomiy mikromoliya uchun bevosita amaliy ahamiyatga ega. Boshqacha aytganda, mikromoliya tashkiloti murobaha yoki mudoraba xizmatini taqdim etganda, uning shariatga muvofiqligi aynan AAOIFI standartlari asosida baholanishi mumkin.

AAOIFI standartlarining islomiy mikromoliyadagi roli bir necha jihatda namoyon bo‘ladi. Birinchidan, shariatga muvofiqlikni ta’minlash: standartlar mikromoliya mahsulotlarining shakl jihatdan ham, mazmun jihatdan ham shariatga mos bo‘lishini kafolatlaydi va “shariatga muvofiq” nomi ostida mohiyatan riboiy mahsulotlar taqdim etilishining oldini oladi. Bu islomiy mikromoliyaning eng muhim sifat belgisi hisoblanadi.

Ikkinchidan, shaffoflik va hisobdorlik: AAOIFI buxgalteriya standartlari (FAS) mikromoliya tashkilotlariga islomiy operatsiyalarni to‘g‘ri qayd etish va moliyaviy hisobotda aniq aks ettirish imkonini beradi. Bu mijozlar, investorlar va tartibga soluvchi organlar uchun shaffoflikni ta’minlaydi. Uchinchidan, boshqaruv sifatini oshirish: AAOIFI boshqaruv standartlari shariat nazorat kengashi faoliyatini tartibga solib, mikromoliya tashkilotlarida ichki shariat nazoratini kuchaytiradi.

To‘rtinchidan, ishonch va e’tibor: yagona standartlarga rioya qilish mijozlarning va jamoatchilikning tashkilotga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi, bu esa islomiy mikromoliyaning o‘sishi uchun zarur shartdir. Beshinchidan, qiyoslanuvchanlik va xalqaro e’tirof: AAOIFI standartlariga rioya qiluvchi mikromoliya tashkiloti xalqaro investorlar va hamkorlar uchun tushunarli va ishonchli bo‘ladi, bu esa xorijiy resurslarni jalb etishni osonlashtiradi.

---

[11] Wikipedia. Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions. https://en.wikipedia.org/wiki/Accounting_and_Auditing_Organization_for_Islamic_Financial_Institutions

[12] Thomson Reuters Practical Law. AAOIFI. https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-500-7938

Shu bilan birga, AAOIFI standartlarini islomiy mikromoliyada tatbiq etishda muayyan qiyinchiliklar ham mavjud. Standartlar dastlab yirik islomiy banklar uchun mo‘ljallangan bo‘lib, kichik mikromoliya tashkilotlari uchun ularni to‘liq qo‘llash ma’muriy va moliyaviy jihatdan og‘ir bo‘lishi mumkin. Shu sababli xalqaro amaliyotda standartlarni mikromoliya tashkilotlarining hajmi va imkoniyatiga moslashtirilgan, mutanosib (proporsional) tarzda qo‘llash yondashuvi tavsiya etiladi. Bu islomiy mikromoliyaning ham sifatli, ham barqaror rivojlanishini ta’minlaydi.

Alohida ta’kidlash joizki, AAOIFIning axloq standartlari islomiy mikromoliya uchun maxsus ahamiyatga ega. Mikromoliya mijozlari ko‘pincha kam ta’minlangan va moliyaviy jihatdan zaif qatlam vakillari bo‘lganligi sababli, ularga nisbatan adolatli, halol va shaffof munosabat alohida axloqiy mas’uliyat talab etadi. AAOIFI axloq standartlari va 2021-yilda qabul qilingan Axloq kodeksi islomiy moliya mutaxassislari va institutlari uchun halollik, adolat, ishonch va o‘zaro manfaatdorlik tamoyillarini belgilaydi. Bu tamoyillar mikromoliyada mijozni ekspluatatsiyadan himoya qilish va islomiy moliyaning ijtimoiy adolat mohiyatini saqlashga xizmat qiladi.

AAOIFI standartlarini qo‘llashning xalqaro tajribasi

AAOIFI standartlarini qo‘llash bo‘yicha xalqaro tajriba xilma-xildir. Bir guruh mamlakatlar (Bahrayn, Qatar, Sudan va boshqalar) standartlarni majburiy yoki to‘liq qabul qilgan bo‘lsa, boshqalari (Malayziya, Indoneziya, Pokiston) ularni yo‘riqnoma va qo‘llanma sifatida foydalanadi. Masalan, Malayziyada xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) asosiy bo‘lib, AAOIFI standartlari ularni to‘ldiruvchi va islomiy ruhni ta’minlovchi qo‘llanma sifatida qabul qilinadi.[13]

Bu xilma-xillik shuni ko‘rsatadiki, AAOIFI standartlari turli huquqiy va iqtisodiy tizimlarga moslashuvchan tarzda tatbiq etilishi mumkin. Yangidan islomiy moliyani joriy etayotgan mamlakatlar uchun esa AAOIFI standartlari tayyor, sinovdan o‘tgan va xalqaro miqyosda tan olingan asos bo‘lib xizmat qiladi. Bu ularga o‘z tizimini noldan emas, balki ishonchli xalqaro poydevor ustiga qurish imkonini beradi – bu O‘zbekiston kabi yangi yurisdiksiyalar uchun ayniqsa qimmatlidir.

O‘zbekistonda AAOIFI standartlari va islomiy mikromoliya

O‘zbekiston islomiy moliyani joriy etishda boshidanoq xalqaro standartlarga, jumladan AAOIFI standartlariga tayanish yo‘lini tanladi. Bu yondashuv mamlakatdagi islomiy mikromoliyaning sifatli va ishonchli bo‘lishini ta’minlashga qaratilgan.

Muhim qadam sifatida O‘zbekiston Markaziy banki AAOIFIga tartibga soluvchi a’zo sifatida qo‘shildi.[14] Bundan tashqari, AAOIFIning shariat standartlarini o‘zbek tiliga tarjima qilish bo‘yicha kelishuv imzolandi, bu esa standartlarni mahalliy mutaxassislar va tashkilotlar uchun qulay va tushunarli qiladi.[15]

Kadrlar tayyorlash sohasida ham amaliy ishlar amalga oshirildi: O‘zbekistonda AAOIFIning imtihon markazi ish boshladi va u Markaziy Osiyodagi yagona faoliyat yurituvchi markaz bo‘lib, CIPA,

[13]Sembiring S., Muhajir A. The Role of AAOIFI in Sharia Statement of Financial Accounting Standards (PSAK) // IJHESS. – 2024. – Vol. 3, No. 4.

[14]AAOIFI. Central Bank of Uzbekistan joins AAOIFI as a regulatory member. https://aaoifi.com/?lang=en

[15]AAOIFI Centre for Islamic Finance Development and Mezon Kengashi sign agreement to translate the AAOIFI Shari’ah standards into Uzbek. https://aaoifi.com/?lang=en

sertifikatlangan shariat auditori (CSA), sertifikatlangan shariat eksperti (CSE) va moliyaviy hisob standartlari bo‘yicha malaka sertifikati (CPFAS) kabi dasturlarni taklif etadi.[16]

Eng muhimi shundaki, AAOIFI standartlari O‘zbekistonda islomiy mikromoliyaning huquqiy asosiga bevosita singdirildi. Markaziy bankning 2024-yil iyulida tasdiqlangan, mikromoliya tashkilotlariga islomiy moliyalashtirish xizmatlarini ko‘rsatishga ruxsat beruvchi nizomi aynan AAOIFI standartlari asosida ishlab chiqilgan.[17] Shuningdek, nizomga ko‘ra, mikromoliya tashkilotlaridagi maxsus kengash a’zolaridan biri islomiy moliyalashtirishga oid xalqaro sertifikatga ega bo‘lishi talab etiladi – bu amalda AAOIFI sertifikatlariga ishora qiladi.[18]

O‘zbekiston, shuningdek, 2024-yil dekabr oyida Islomiy moliyaviy xizmatlar kengashiga (IFSB) ham a’zo bo‘ldi.[19] AAOIFI (shariat, buxgalteriya va axloq standartlari) va IFSB (prudensial va nazorat standartlari) standartlariga bir vaqtda tayanish O‘zbekiston islomiy mikromoliyasini xalqaro tizimga to‘liq integratsiya qilish imkonini beradi. Bu Fors ko‘rfazi va Malayziya investorlari uchun tanish va ishonchli muhit yaratadi.

O‘zbekistonda islomiy moliyani rivojlantirish uch bosqichli yondashuv asosida amalga oshirilmoqda: birinchi bosqich – mikromoliya sektorida islomiy moliyani joriy etish; keyingi bosqichlar – islomiy banking va kapital bozorini rivojlantirish. AAOIFI standartlari bu uch bosqichning barchasida yagona metodologik asos vazifasini bajaradi. Mikromoliya bosqichida AAOIFI standartlariga tayanish keyingi, murakkabroq bosqichlar (islomiy banking, sukuk) uchun ham mustahkam poydevor va tajriba yaratadi. Bu jihatdan AAOIFI standartlari nafaqat joriy mikromoliya faoliyatini, balki butun islomiy moliya ekotizimining kelajakdagi taraqqiyotini ta’minlovchi strategik vositadir.

Muhokama va istiqbollar

Yuqoridagi tahlil AAOIFI standartlari islomiy mikromoliya xizmatlarini rivojlantirishda markaziy o‘rin tutishini ko‘rsatadi. Ular sohaning eng asosiy sifat belgisi – shariatga muvofiqlikni ta’minlaydi, shaffoflik va boshqaruv darajasini oshiradi hamda mahalliy tizimni xalqaro miqyosda tan olingan asosga bog‘laydi. O‘zbekiston tajribasi shuni ko‘rsatadiki, yangi islomiy moliya yurisdiksiyasi uchun AAOIFI standartlariga boshidanoq tayanish – sohani sog‘lom poydevor ustiga qurishning eng oqilona yo‘lidir.

Shu bilan birga, AAOIFI standartlaridan to‘liq foydalanish uchun bir qator vazifalarni hal etish zarur. Bularga standartlarni o‘zbek tiliga to‘liq tarjima qilish va moslashtirish; mikromoliya tashkilotlari uchun standartlarni mutanosib tarzda qo‘llash bo‘yicha amaliy yo‘riqnomalar ishlab chiqish; AAOIFI sertifikatiga ega malakali kadrlarni ko‘plab tayyorlash; hamda mahalliy shariat nazorat tizimini kuchaytirish kiradi. Bu vazifalarning izchil hal etilishi islomiy mikromoliyaning sifatli va barqaror rivojlanishini ta’minlaydi.

---

[16]Mezon Kengashi (AAOIFI Uzbekistan partner). AAOIFI exam center in Uzbekistan: CIPA, CSA, CSE, CPFAS. LinkedIn rasmiy e’loni, 2026.

[17]The Halal Times. Uzbekistan Adopts Global Islamic Finance Standards to Drive Economic Growth. 2024-yil 25-dekabr. https://www.halaltimes.com/uzbekistan-adopts-global-islamic-finance-standards-to-drive-economic-growth/

[18]Spot.uz. Mikromoliya tashkilotlari tomonidan islomiy moliya xizmatlarini ko‘rsatishga oid nizom tasdiqlandi. 2024-yil 29-iyul. https://www.spot.uz/oz/2024/07/29/islamic-microfinance/

[19]Central Bank of Uzbekistan. The Central Bank of Uzbekistan has become a member of the IFSB. 2024-yil 23-dekabr. https://cbu.uz/en/press_center/news/2056233/

Istiqbolda AAOIFI standartlariga asoslangan islomiy mikromoliya O‘zbekistonda moliyaviy qamrab olishni chuqurlashtirish, mikrotadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash va aholining shariatga muvofiq moliyaviy xizmatlarga bo‘lgan ehtiyojini qondirishga xizmat qiladi. AAOIFI sertifikatlashtirish dasturlarining mamlakatda mavjudligi esa sohani malakali kadrlar bilan barqaror ta’minlash imkonini beradi. Bularning barchasi AAOIFI standartlarining islomiy mikromoliya ekotizimini shakllantirishdagi strategik ahamiyatini tasdiqlaydi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari AAOIFI standartlari islomiy mikromoliya xizmatlarini rivojlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi. 1991-yilda tashkil etilgan AAOIFI shariat, buxgalteriya, audit, boshqaruv va axloq standartlarini ishlab chiqib, butun dunyoda islomiy moliyani uyg‘unlashtirishga xizmat qilmoqda. Mikromoliya sohasida bu standartlar shariatga muvofiqlik, shaffoflik, boshqaruv sifati va xalqaro ishonchni ta’minlovchi asosiy mexanizm vazifasini bajaradi.

O‘zbekiston islomiy moliyani joriy etishda AAOIFI standartlariga tayangani – Markaziy bankning AAOIFIga a’zoligi, standartlarning o‘zbek tiliga tarjimasi, imtihon markazining ochilishi va mikromoliya nizomining AAOIFI asosida ishlab chiqilishi – bu yo‘nalishdagi to‘g‘ri va izchil siyosatni ko‘rsatadi. Kelgusida standartlarni mikromoliya sharoitiga moslashtirilgan tarzda qo‘llash, malakali kadrlar tayyorlash va mahalliy shariat nazoratini kuchaytirish orqali AAOIFI standartlari O‘zbekistonda islomiy mikromoliyaning sifatli, ishonchli va barqaror rivojlanishining mustahkam poydevoriga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI). Rasmiy sayt. – https://aaoifi.com/?lang=en
2. AAOIFI. Shari’ah Standards. – Manama: AAOIFI, 2018 (va keyingi nashrlar).
3. Sarea A.M., Hanefah M.M. The Need of Accounting Standards for Islamic Financial Institutions // International Management Review. – 2013.
4. Mohammed N.F., Fahmi F.M., Ahmad A.E. The Influence of AAOIFI Accounting Standards in Reporting Islamic Financial Institutions in Malaysia // Procedia Economics and Finance. – 2015.
5. Sembiring S., Muhajir A. The Role of Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI) in Sharia Statement of Financial Accounting Standards (PSAK) // International Journal of Humanities Education and Social Sciences (IJHESS). – 2024. – Vol. 3, No. 4. – P. 1857–1864.
6. Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI) // LexisNexis Legal Glossary. – https://www.lexisnexis.co.uk/legal/glossary/accounting-auditing-organization-for-islamic-financial-institutions-aaoifi
7. Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI) // Devex. – https://www.devex.com/organizations/accounting-and-auditing-organization-for-islamic-financial-institutions-aaoifi-120803
8. AAOIFI Shariah Standards (Murabaha, Ijarah, Musharakah, Investment Sukuk) // ShariaCheck. – https://www.shariacheck.com/learn/standards/aaoifi

9. Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions // Wikipedia. – https://en.wikipedia.org/wiki/Accounting_and_Auditing_Organization_for_Islamic_Financial_Institutions
10. Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI) // Thomson Reuters Practical Law. – https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-500-7938
11. The Halal Times. Uzbekistan Adopts Global Islamic Finance Standards to Drive Economic Growth. – 2024-yil 25-dekabr. – https://www.halaltimes.com/uzbekistan-adopts-global-islamic-finance-standards-to-drive-economic-growth/
12. Spot.uz. Mikromoliya tashkilotlari tomonidan islomiy moliya xizmatlarini ko‘rsatishga oid nizom tasdiqlandi. – 2024-yil 29-iyul. – https://www.spot.uz/oz/2024/07/29/islamic-microfinance/
13. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. The Central Bank of Uzbekistan has become a member of the IFSB. – 2024-yil 23-dekabr. – https://cbu.uz/en/press_center/news/2056233/
14. Lex.uz. 3536-son, 26.07.2024. Mikromoliya tashkilotlari tomonidan islomiy moliyalashtirishga oid xizmatlarni ko‘rsatish tartibi to‘g‘risidagi nizom. – https://lex.uz/uz/docs/-7036330
15. Mezon Kengashi – AAOIFI official partner in Uzbekistan: AAOIFI exam center (CIPA, CSA, CSE, CPFAS). – 2026.